

SKÄRGÅRDSBORNA OCH DEMOKRATIN

EN VITBOK april 2007

Skärgårdarnas Riksförbund

Skärgård för Framtid

Denna vitbok ingår i Skärgårdarnas Riksförbunds serie beskrivningar över tillståndet i landets skärgårdar. Med dessa vitböcker ger vi skärgårdsbornas syn på situationen inom viktiga områden.

Vitboken är framtagen med stöd av anslag från EU genom Mål 2 Öarna.

I projektet "Skärgård för Framtid" har vi arbetat med tio centrala frågeställningar inom de övergripande rubrikerna; arbete, boende och service.

- **TRANSPORTER I SKÄRGÅRDEN**
- **BOENDE I SKÄRGÅRDEN**
- **BESKATTNING AV BOENDE**
- **SKÄRGÅRDSBARNENS SKOLOR**
- **NY TEKNIK**
- **TURISM OCH ALLEMANSRÄTT**
- **SKÄRGÅRDSBÖNDER**
- **SKÄRGÅRDSFISKETS FRAMTID**
- **SKÄRGÅRDSBORNA OCH DEMOKRATIN**
- **FÖRETAGSAMMA SKÄRGÅRDEN**

En informationsskrift från
Skärgårdarnas Riksförbund
info@skargardarnasriksforbund.se
www.skargardarnasriksforbund.se

Projektet delfinansieras av
Europeiska Unionen

Omslag fram:
Bredbandsmöte, Vinön, okt 2005
Foto: Eva Widlund

Omslag bak:
Styrsö Bratten, juli 2005
Foto: Eva Widlund

© Skärgårdarnas Riksförbund 2007

SKÄRGÅRDSBORNA OCH DEMOKRATIN

Konferensupplaga, uppdaterad 18 april 2007

INNEHÅLL

- 1. Politisk demokrati i skärgårdarna**
- 2. Initiativ för demokratin**
- 3. Kommunal utveckling, exemplet Öckerö**
- 4. Lokala processer, exemplet Kosternämnden**
- 5. Kommundelsnämnd på Styrso**
- 6. Regionala skärgårdsråd**
- 7. Kontakta Skärgårdarnas Riksförbund**

1. Politisk demokrati i skärgårdarna

Skärgårdsbornas möjlighet att påverka den demokratiska processen är begränsad. I de flesta kommuner utgör de bara en mycket liten del av befolkningen och får därmed ett litet inflytande i de allmänna valen.

Det finns i landet cirka 32 000 öbor i Sverige förutom Gotland. Dessa är utspridda på 101 kommuner fördelade på 18 län. Endast en kommun, Öckerö, är egen kommun bestående av enbart öar utan fast landförbindelse. Gotland, med sina 56 000 invånare, är också egen region och räknas inte till landets små öar eller skärgårdar. Självförsörjandegraden inom den offentliga sektorn på Gotland är mycket stor.

Det är därför inte så konstigt att många politiker oftast lyfter fram skärgårdsfrågorna ur ett ”semesterperspektiv”. Man ser skärgården som tillgång i första hand för rekreation och att locka besökare till kommunen och kanske glömmer de villkor som gäller för den befolkning som lever där året runt.

Skärgårdarnas frågor skiljer sig på många sätt från andra områdens. Dels utgör de en glesbygd per definition om tillgänglighet. Men skärgårdarna skiljer sig också genom att så mycket av näringsliv och offentlig service är påverkat och utformat av isoleringen och kopplingen till sjön. Samtidigt finns starka kontraster med både riktigt storstadnära skärgård och extrem glesbygd med mycket långa restider till samhällen och offentlig service.

Att göra sin röst hörd

Skärgårdsbornas erfarenheter och kunskaper behöver verkligen vara representerade i de kommunala församlingarna. I denna vitbok vill SRF samla en del exempel på hur man i olika områden försöker finna nya vägar att nå dit. Det finns några kommuner och län där man prövar nya former för denna medverkan. Vi vill att vitboken skall vara en inspiration för denna utveckling.

En viktig förutsättning för att kunna påverka utvecklingen på olika områden är att göra sin röst hörd på ett kunnigt och trovärdigt sätt. Detta blir allt svårare av flera skäl. Det är allt fler röster som konkurrerar om uppmärksamheten. Antalet skärgårdsbor är också litet och i många kommuner så litet att man helt enkelt har svårt att klara denna uppgift.

Skärgårdsföreningarna

För att få uppmärksamhet kring sina speciella frågor har skärgårdsborna traditionellt samlats i övergripande samhällsföreningar, Skärgårdsföreningar, för att påverka sina kommuner och län. Kartan och traditionerna varierar något men det finns i stort sett en sådan förening i varje län. Där har man som viktigaste uppgift att påverka länsmyndigheterna. I de befolkningsmässigt stora skärgårdslänen i Stockholms och Västra Götalands län har man också en struktur med lokala samhällsföreningar som kanske bara bevakar utvecklingen i ett fiskeläge eller en del av en kommun. Bohusläns Skärgårdsråd har t.ex. över 40 medlemsföreningar.

De regionala skärgårdsföreningarna har vid olika tillfällen försökt att påverka rikspolitiken. Många gånger samlades kraften till mer utåtriktade ”skärgårdsting” eller liknande enstaka protestmöten kring någon fråga. Men uthålligheten och argumenteringen har ofta blivit för svag. Allt fler

myndigheter har de senaste tio åren börjat arbeta med skärgårdsfrågorna mer intresserat. Ett nytt arbetssätt behövdes från skärgårdsborna för att få genomslag i sina argumenteringar.

För 25 år sedan bildades Skärgårdarnas Riksförbund, SRF. Den viktiga uppgiften har givetvis varit att försöka nå fram med information och påverka olika myndigheter på riksnivå. Det gäller kontakter med riksdagen, departement och statliga myndigheter. Men det finns också ett stort behov att vi hjälper varandra inom organisationen. Vi kan visa hur olika gemensamma problemställningar hanteras i olika skärgårdsområden i landet. Detta har många gånger inspirerat till ett mer aktivt arbete på hemmaplan.

SRF har idag 14 medlemsföreningar, en från varje län. Det finns ännu två områden som inte har gemensamma organisationer, öarna i Väneren och i Mälaren. Men SRF har kontakt med enskilda ö-bor även i dessa områden. Situationen är likartad i båda sjöarna. De relativt få bebodda öarna och deras befolkning är fördelade på flera olika län och kommuner. Dessutom är det ett litet antal ö-bor och de är utspridda över ett stort område utan naturliga gemensamma kontakter.

Att arbeta politiskt

Givetvis vill skärgårdsborna inte bara påverka utvecklingen genom sina föreningar. Man vill också arbeta genom det traditionella partipolitiska systemet. Men detta är ofta mycket svårt för skärgårdsborna och utvecklingen ser ut att göra det ännu svårare.

Av rent praktiska skäl tar det lång tid och är dyrt att färdas till sammankomster av olika slag. Ett aktivt kommunalpolitiskt åtagande innebär alltid att det är viktigt att delta i ett stort antal möten varje år. Dessutom ofta på kvällstid och helger när färjorna inte går så ofta – om det överhuvudtaget finns färjetrafik.

Det är inte konstigt att det är svårt för öbor att ställa upp på valsedlarna till kommunfullmäktige eller landsting och riksdag. Systemet har sina begränsningar för att få skärgårdsborna att delta aktivt i den kommunala beslutsprocessen.

2. Initiativ för demokratin

När man tittar på de kommuner som till någon del innehåller skärgårdsområden märker man snart att det inte är en enhetlig grupp. Här finns stora och små kommuner som dessutom ligger i stora och små regioner. I många kommuner har man diskuterat problemen kring det minskande intresset för den lokala demokratin. Man är bekymrad över det låga engagemanget.

För att öka intresset har olika initiativ tagits. Traditionella kommunala försök med inrättande av kommundelsnämnder har skett i flera större kommuner med många invånare. Dels har geografiska delområden avgränsats och även en avgränsning över vilka uppgifter en kommundel får ansvara för. Endast Göteborgs kommun har inrättat en kommundel för ett rent skärgårdsområde.

I några mindre kommuner har olika lösningar prövats för att öka intresset och deltagandet i de demokratiska processerna. Det är inte konstigt att landets enda rena skärgårdskommun, Öckerö, har varit mycket aktiv.

Länen, med den statliga länsstyrelsen och den kommunala samverkande regionen, har för sin myndighetsutövning samlat på sig en stor kunskap om skärgårdarna. Man är ansvarig för regionalt utvecklingsarbete, naturvårdsfrågor, övergripande planering etc. Alla dessa är viktiga

områden för skärgårdarna. För att nå skärgårdsborna utan att ta omvägen över kustkommunerna så har det på flera håll utvecklats samrådsformer med olika typer av ”skärgårdsråd”

Skärgårdarnas Riksförbund har förhoppningen är att de exempel vi ska berätta om kan inspirera man till ytterligare initiativ. Dessutom är det viktigt att följa och lära av de försök som görs.

3. Kommunal utveckling, exemplet Öckerö

Öckerö kommun består av 10 öar med cirka 12 000 invånare. Sedan gammalt har det funnits olika byråd på respektive ö. Men på de öarna som haft starkast befolkningsökning och idag har flest invånare har dessa råd försvunnit efter hand. År 2000 startade projektet ”Lokal Utveckling, Dialog och Demokrati”, LUDDE. Ett syfte med projektet var att återskapa råden på de större öarna. Öckerö kommunledning vill skapa en fungerande ”deltagardemokrati” genom dialog mellan kommunen och medborgarna. Syftet var att öka samhällsintresset och få en varaktig aktiv dialog.

Kommunledningen ville framför allt få klarlagt i vilken utsträckning de politiska besluten är förankrade hos en majoritet av medborgarna. Dessutom ville man på sikt kunna stimulera engagerade människor till aktivt utvecklingsarbete. Något som kanske också kan göra det lättare att finna nya kommunpolitiker. Bland de 41 ledamöterna i kommunfullmäktige 2002-2006 fanns inte representanter från kommunens alla tio öar.

Det är visserligen så att projektet är presenterat för invånarna från kommunledningen snarare än ett gräsrot initiativ. Men man ska ha i minnet att det här gäller en hel kommun. För att alla skulle kunna vara med i ett förnyat sätt att arbeta krävdes viss samordning. Idag finns det sammanlagt 15 öråd i kommunen som representerar invånarna i alla de olika geografiska delarna.

Öråd

Öråden har som mål vara en lokal sammanslutning vid sidan om partipolitiken för frågor av gemensamt intresse. De personer som ingår där ska vara väl kända och aktiva. De skall också ha en dialog direkt med de politiska partierna. Öråden kan vara remissinstans i frågor som direkt gäller deras område och är av allmänt intresse. Medborgarförslag kan läggas av öråden.

Varje Öråd har en styrelse som väljs lokalt. Sedan genomför de sina egna örådsmöten men även gemensamma träffar med andra öråd. Fyra gånger per år inbjuds örådets styrelser till en informationsträff med kommunen kring aktuella frågor samt presentation av kommunens ekonomiska läge. Det anses viktigt att öråden är insatta i detta eftersom det lägger en grund för förståelse parterna emellan och dessas situationer. Öråden har också två rena politikermöten per år. För att föra ut arbetet och synpunkter har man hemsidor, nyhetsbrev och anslagstavlor.

På de största öarna Hönö och Öckerö, med tillsammans 8500 invånare, fanns tidigare öråd som hade somnat in. Här nyskapades nu sju byråd. På de mindre öarna med 100-1300 invånare har hela tiden funnits aktiva samhällsföreningar som kunde liknas vid öråd. Därtill skapades ett speciellt ungdomsforum för ungdomar mellan 13 och 21 på samma villkor som för öråden. Därmed fanns totalt 16 öråd av olika slag. Alla öråd och även Ungdomsfullmäktige lever ännu idag.

LUDDE-projektet pågick 2000 till 2002. Under första våren skapades 4 byråd på Hönö och 3 på Öckerö. De olika nämnderna i kommunen fick arbeta med kontakterna med öråden och man tog

också fram ett basdokument med information om förutsättningar för kommunala beslut och kommunfullmäktiges uppdrag som utgångspunkt för dialogen.

Ambitionen var att Öråden inte bara ska vara remissinstanser utan komma in tidigare i beslutsprocessen. Kommunens ärenden skickas ut till öråden i god tid för att de ska hinna reagera om det är något som de inte anser vara bra.

Synpunkter från öråden, byråden, föreningar och enskilda dokumenteras och förs vidare till berörda beslutsinstanser. Dialogen fördes på flera plan, med medborgarna, de politiska partierna samt kommunen. En mötesplats skapades på webben ”ÖckerÖarna – Från Ö till Ö” där både de politiska partierna och öråden skulle få plats. Efter LUDDE - projektets slut beslutade kommunen att fortsätta arbetet. Idag är verksamheten fortfarande aktiv. Byråden har sina möten och de frågor man arbetar mest med är trafikfrågor och byggnadsfrågor.

I två speciella frågor har Byråden engagerat sig stort. Främst gäller det frågan om kommunen skall säga ja eller nej till en bro till fastlandet som skulle ersätta de två stora färjelinjerna till Hönö och Björkö. Debatten om ja eller nej till en broförbindelse till fastlandet var mycket livlig, inte minst på hemsidorna. Det blev till och med så livligt att kommunens server fick bytas ut. En annan stor fråga gällde en eventuell nedläggning av Fotö skola. Där man gjorde en enkät som lyfte fram de mjuka frågorna. Skolan på Fotö räddades och finns kvar idag.

Men byråden upplever också flera svårigheter. Främst gäller det arbetet med att sprida information till medlemmarna och att få byrådsrepresentanter att komma till mötena. En av förklaringarna var att byråden ofta kände att kommunen inte lyssnade tillräckligt på deras synpunkter och förslag. Mer information om hela utvecklingsarbetet finns på www.ockero.se under fliken ”demokrati”.

Ungdomsfullmäktige

2002 startade även ett Ungdomsfullmäktige med 28 ledamöter. Där kom initiativet genom elevrådet på kommunens högstadieskola. Under två år arbetade en grupp ungdomar med hur man på bästa sätt ska kunna få inflytande över sin vardag. De kom fram till att en organiserad mötesplats för ungdomars påverkan behövdes och att det skulle vara i form av ett ungdomsfullmäktige.

Meningen har hela tiden varit att ungdomarna skall få inflytande på riktigt och inte på låtsas. Ledorden för Ungdomsfullmäktige är dels att det ska vara kul att delta och att det ska vara möjligt att påverka och bestämma i frågor som berör ungdomar. Man vill inte bara fungera som en remissinstans utan driva sina egna frågor. I Ungdomsfullmäktige kan man ta upp frågor från alla de olika öarna.

Val till Ungdomsfullmäktige hålls på skolan. Det består av ungefär 30 ungdomar i åldern 13-21. Ledamöterna väljs vart annat år då alla ungdomar får rösta på olika kandidater från sin egen ö. Samma dag som allmänna val hålls till kommunfullmäktige röstar också ungdomarna, i samma lokal, till Ungdomsfullmäktige. Valdeltagandet har legat på cirka 50 %.

Lokal folkomröstning, Brofrågan

Stora trafikproblem har vuxit fram kring den snabbt expanderande storstadsnära ö-kommunen Öckerö och stadsdelarna på fastlandet innanför. För att klara färjetrafiken med de många pendlarna driver Vägverket här sin största färjelinje. Vid olika tillfällen har frågan om fast

broförbindelse och nya utbyggda vägar till öarna dykt upp. Det är ett stort och dyrt projekt eftersom broarna skall passera starkt trafikerade kustfarleder. Men Vägverket har gjort bedömningen att projektet kan vara lönsamt i ekonomiska termer.

Mot detta står många öbors vilja att bo på en ö, utan broförbindelse. Man är bland annat rädd för ytterligare ökat tryck på bebyggelsen och från biltrafiken. Till saken hör också att Öckerö har tio befolkade öar varav fyra redan är förenade med broar mellan sig, Öckerö, Hönö, Hålsö och Fotö. Den nya bron skulle göra att dessa fyra samt Björkö fick vägförbindelse. Den nya bron skulle också tvinga fram lösningar av stora trafikproblem på fastlandet med ny väg förbi de tätt bebyggda områdena nära det nuvarande färjeläget.

När kommunen skall hantera en speciell fråga med stor påverkan på lokalsamhället gäller inte bara de politiska partiernas program längre. Brofrågan skär rakt genom de politiska partierna. Många faktorer som är svåra att mäta väger tungt. Miljöfrågor ställs mot ekonomiska frågor. Frågor kring identitet och kultur liksom var enskilda människor bor i förhållande till planerade brofästen. Ett sätt att hantera en komplex fråga är att utlysa en folkomröstning. Flera ledande kommunpolitiker visade sig tidigt vara broförespråkare – men de tvingades snabbt markera att de inte företrädde någon partilinje.

En folkomröstning i frågan hölls 2001. Då sade två tredjedelar av befolkningen nej till bro och ja till det andra alternativet som innebar utökad färjetrafik. Sedan dess har exploateringarna på öarna fortsatt och antalet pendlare ytterligare ökat vilket tillsammans sätter ytterligare tryck på färjetrafiken och trafikproblemen på fastlandssidan. Vägverket ansåg att förutsättningarna ändrats så mycket att ett nytt beslut borde prövas.

Så en ny folkomröstning ordnades 2005. Nu var alternativet tydligare. Frågan var helt enkelt bara ja eller nej till bro. Någon ytterligare förbättrad färjetrafik utlovades inte som alternativ. Men resultatet blev samma. Två tredjedelar röstade nej och en tredjedel ja med stort valdeltagande. Intressant är att de öar som även i framtiden skulle vara utan bro, de var betydligt mer positiva till en ny bro till Öckerö. Dels bor de ju längst bort och skulle få kortare restider, men de skulle ändå vara kvar som ö-samhällen.

4. Lokala processer, exemplet Kosternämnden

På Koster i norra Bohuslän finns cirka 320 bofasta. Fisket är fortfarande viktigt men turismen är huvudnäringen som också ökat med cirka 10 % per år de senaste åren. Under de intensiva sommarmånaderna kommer närmare 300 000 besökare till öarna. Detta får alla möjliga effekter såsom ökad sysselsättning, ökade huspriser och krav på bättre service

Strömstad kommun måste därmed givetvis behandla en rad olika ärenden som gäller utvecklingen på Koster. Det hade under åren varit flera situationer när man inte visste vad öborna ville. Ofta var det röster som ”var emot” som fick utrymme i debatten medan de som ”ville något” låg lågt för att inte bryta invanda mönster. Många frågor var dessutom mycket viktiga för utvecklingen på öarna.

Öråd

På initiativ från kommunen startade man 1997 en verksamhet med öråd. Till dessa inbjuds alla öbor två gånger per år. Där kunde en rad olika frågor diskuteras. På de två öarna Nord- och Sydkoster finns 11 olika intresseföreningar för olika verksamheter och i vissa frågor var man

ganska splittrade. Ett par stora frågor gällde förbindelserna mellan de två bebodda öarna och Naturvårdsverkets förslag om en marin nationalpark i området.

I Örådet diskuterades hur man skulle möta problemen. Med inspiration från ett försök i Svågadalen utanför Hudiksvall så arbetade man fram ett förslag om en lokal Kosternämnd. Denna skulle vara en nämnd för alla, alltså ingen förening. Kommunen stödde idén och uppmuntrade arbetet med ”förstärkt närdemokrati” på Koster.

Kosternämnden

Genom att införa en Kosternämnd skapades år 2000 ett partipolitiskt obundet forum, där öborna på ett parlamentariskt vedertaget sätt kan uttrycka en majoritetsuppfattning i viktiga frågor. Kosterborna väljer nio personer som man vill skall representera dom i nämnden med samma system som tillämpas när man väljer till kommunfullmäktige.

Gensvaret från politikerna i Strömstad har varit positivt och kommunstyrelsen har uttryckt stor tillfredsställelse med nämndens tillkomst. De ser hur nämnden, på ett parlamentariskt sätt, för fram vad majoriteten av Kosterborna tycker i olika frågor. Därigenom blir det också tydligt för kommunstyrelsen hur den skall ställa sig till olika förslag och beslut.

Val till kosternämnden

Reglerna för Kosternämnden säger att alla som är mantalsskrivna på koster och är över 16 år får rösta på de öbor som de anser skall sitta i nämnden. Röstningen sker vid tiden för allmänna valen. Det finns inga i förväg nominerade kandidater och det bedrivs ingen valkampanj. På detta vis får nästan alla röstande in någon av de nio de röstat på. Den som får flest röster blir ordförande. Inga ersättare utses och inga arvoden ges.

Man har också bestämt att om valdeltagandet blir under 50 % så läggs verksamheten ner – då anser man att man inte längre är demokratiskt legitim. Kommunen ger nämnden pengar så att resor och direkta kostnader kan ersättas.

Nämnden har nu funnits i 7 år (1,5 valperioder). I det första valet, i maj 2000, var deltagandet 70 %, valet 2002 60 % och återigen 2006 var det 70 %. Det är tydligt att nämnden inte blandas ihop med det partipolitiska livet i kommunen. Av de fyra vanliga ledamöterna i kommunfullmäktige som kommer från Kosteröarna har ingen blivit vald till Kosternämnden.

Nämndens uppgift

Nämndens uppgift är inte att själv driva frågor, utan att stärka de existerande föreningarnas och enskilda personers arbete. När dessa vill ha stöd för en åsikt eller ett förslag, kan de vända sig till Kosternämnden. Nämndens uppgift blir då att skaffa sig en uppfattning om de förslag som förs fram verkliga representerar en majoritetsuppfattning. Det sker bland annat genom de Örådsmöten som hålls minst två gånger per år och som alla på Koster kan delta i. Den uppfattning man kommer fram till skall nämnden sedan föra fram till kommunen eller till den myndighet det gäller.

I många frågor som de lokala föreningarna eller de förtroendevalda arbetar med behövs inte Kosternämndens stöd. I andra frågor, som t ex förbindelsen mellan Nord- och Sydkoster, har nämnden behövt arbeta mycket aktivt med att klargöra en majoritetsuppfattning. Nämnden deltog också direkt i planeringsarbetet i samarbete med kommunen och regionen. Utan

nämndens insatser hade kommunen troligen inte kunnat fatta de beslut som har ledde till att färjan nu finns.

En annan värdeladdad fråga som Kosternämnden nu arbetar aktivt med gäller bildandet av en nationalpark i Kosterområdet. Skall Koster bli Sveriges första marina nationalpark? Det kan innebära arbetstillfällen och bättre samordning inom turism, fiske, naturvård och samhällsservice, men också ökande konflikter och inskränkningar för yrkesfisket.

5. Kommundelsnämnd på Styrso

Sedan ett antal år har landets kommuner kunnat arbeta med att förstärka demokratin genom försök med kommundelar. Kommundelsreformer har fått lite olika utformning i olika delar av landet. I första hand var den kanske intressant för stora kommuner där den lokala demokratin var svår att fånga. Men givetvis även för glesbygdsområden där stora delar känner att de ligger avlägset från kommuncentrum. Ett 40-tal kommuner i Sverige har arbetat med kommundelar men efter ett antal år kan man konstatera att intresset har svalnat. Idag är det endast ett 10-tal kvar.

Orsakerna till att intresset minskat beror dels på att intresset för en politisk ”närhet” inte alltid fanns. De lokala kommundelsnämnderna fick alltid samma partipolitiska fördelning som ”moderkommunen”. I t.ex. Norrköpings kommun med (s)-majoritet fick det borgerligt dominerade Vikbolandet en kommundel med (s)-majoritet. Ett annat speciellt problem var att de lokala nämnderna fick mycket begränsade ansvarsområden och litet eget budgetansvar. Slutligen innebar också försöket ökade kostnader för administration. Det sista var man givetvis beredd på i utbyte mot en ökad lokal demokrati och ökat engagemang.

Göteborgs stad har 21 stadsdelar med egna nämnder. Styrso med södra skärgården och ca 4500 invånare utgör en sådan. Stadsdelsnämnden består av sju politiskt tillsatta ledamöter, elva ordinarie och sex suppleanter. Den politiska sammansättningen i nämnden motsvarar mandatfördelningen i kommunfullmäktige. Ledamöterna är fritidspolitiker. Den lokala nämnden har fått en relativt stark ställning. Troligen beror det på att man fått flera, för öborna viktiga frågor att ansvara för. Stadsdelsnämnden är också byggnadsnämnd för området med ansvar för bygglov och upprättande av planer mm.

6. Regionala skärgårdsråd

Det sker en omfördelning av de regionala arbetsuppgifterna i landet. Från att länsstyrelserna varit dominerande länge är det nu allt mer också regionförbund mellan kommunerna eller regionala självstyrelseorgan som arbetar med skärgårdsfrågorna i länen. Det innebär att programdokument om skärgården tas fram av flera olika myndigheter. Ibland med god samordning och gott samarbete.

Exempel från Stockholms skärgård

I Stockholms län omfattar skärgårdsområdet delar av sex kommuner. Dessutom finns två regionala myndigheter med ansvar för olika frågor i skärgården; länsstyrelsen och landstinget. För att utveckla samordnade insatser och bra kontakter med skärgårdsborna har flera ”råd” inrättats.

Lokala skärgårdsråd

I varje kommun finns ett lokalt skärgårdsråd. Den samlande skärgårdsföreningen i Stockholms skärgård är SIKO, Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation, som har 14 mer lokala intresseföreningar under sig. Inom SIKO arbetar man aktivt för att få verksamheten med lokala skärgårdsråd att fungera. Ordförande i råden är som regel kommunstyrelsens ordförande. Dessutom deltar ofta oppositionsrådet och de berörda tjänstemännen för olika sakfrågor som behandlas.

Skärgårdsrepresentanterna i råden utses av den lokala intresseföreningen. Aktuella frågor som står på dagordningen kan vara planärenden, skolfrågor, bredbandsutbyggnad och allmän service. Det finns en önskan att kommunerna gjorde råden mer offentliga, så att man uppfattar att det är där som viktiga skärgårdsfrågor behandlas. Detta skulle stärka de lokala intresseföreningarna som också behöver visa att man är med om att påverka besluten.

De lokala skärgårdsråden har ändå fått stor betydelse genom att närheten till beslutande organ har ökat. Som en kommunstyrelseordförande uttryckte det: ”Förr var det bara skällsord och höjda röster, nu har vi nått ett bra samarbete i gemensam anda.”

Interkommunala Skärgårdsrådet

Detta skärgårdsråd bildades 2001 som ett resultat av SIKO:s höstmöte detta år. Man väckte då frågan om att börja arbeta för en gemensam skärgårdskommun och en gemensam valkrets för skärgården i landstingsvalet. Bakom detta fanns givetvis en besvikelse över att skärgårdsbornas inflytande i beslutsprocessen var för svag.

Närvarande politiker var inte begeistrade av idén utan föreslog istället bildande av ett gemensamt råd över alla sex kommunerna. I detta deltar alla sex kommunstyrelseordförandena samt SIKO:s styrelse. SIKO:s ordförande är också ordförande i rådet och ett av kommunalråden har en sammanhållande funktion bland politikerna enligt ett rullande schema.

Inom rådet har man beslutat inrätta två tjänster som ”skärgårdsutvecklare” som skall hjälpa skärgårdsbor i arbetet med de olika projektresurser som finns. Men de ska också vara en resurs för kommuner, landsting och länsstyrelse när det gäller aktuella frågor. Dessa skärgårdsutvecklare är alltså anställda av SIKO men gemensamt finansierade av kommunerna, länsstyrelsen, landstinget och Skärgårdsstiftelsen.

Ett annat exempel på frågor man arbetat med gäller lagar och förordningar som hindrar tillväxt i det småskaliga samhället. Andra frågor som är uppe till diskussion kan gälla bygge av hyresbostäder, utbyggnaden av bredband, utnyttjandet av försvarets mark och sophantering. Rådet har inte bara betytt att skärgården kommit närmare kommuncentrum, det har också varit betydelsefullt genom att kommunerna har hittat en gemensam samarbetsform. Ytterligare ett konkret resultat är att kust- och skärgårdskommuner i hela landet har börjat utbyta erfarenheter lite mer regelbundet. Ett nätverk har bildats efter erfarenheter från arbetet i det Interkommunala Skärgårdsrådet i Stockholms skärgård.

Länsstyrelsens Skärgårdsråd

I länet finns sedan mitten av 1970-talet ett skärgårdsråd för statliga frågor med länsstyrelsen som huvudman. I detta råd ingår även skärgårdskommunerna, Skärgårdsstiftelsen, Waxholmsbolaget, Skärgårdens Trafikantförening och SIKO. SIKO har tre platser i detta råd. Frågorna kan handla

om åtgärder kring fågelinfluensan men också tillståndsgivning för trafik med svävare eller tillgång till statliga jobb på öarna. Deltagarna i rådet lämnar varje gång en skriftlig rapport om vad som händer inom respektive organisation. Länsstyrelsens skärgårdsråd fungerar bra och ger direktkontakt med landshövdingen som är ordförande.

Landstinget

Man kan notera att landstinget inte ingår i alla skärgårdsråd. När det gäller den svåra frågan om balansen mellan fastboendes krav och de många besökarnas krav, så är det egentligen en fråga som borde diskuteras mer med Landstinget. Inom Landstinget fanns fram till mitten av 1990-talet en referensgrupp bestående av skärgårdsbor och kommunala planerare, där bl.a. planeringsfrågor var på dagordningen. Idag bjuder man bara in ett fåtal skärgårdsrepresentanter när det gäller framtagande av övergripande planer som berör kusten och skärgården. Landstinget i Stockholms län är ansvarig för trafik- och planeringsfrågor.

Län med regionala skärgårdsråd

Nedan redovisas en översikt över de län som våren 2006 arbetade med någon typ av partssammansatt regionalt skärgårdsråd.

- Västkusten med Bohuslans skärgårdsråd är en ren intresseorganisation för ett 40-tal lokala samhällsföreningar. Man håller en årlig kuststämma. Men det finns inget formellt skärgårdsråd med kustkommunerna, länsstyrelsen eller regionen.
- Vens byalag har direktkontakter med kommunen. Det finns inget formellt sammansatt råd där regionen eller länsstyrelsen ingår.
- Blekinge. Här är länsstyrelsen samordnare. Mesta kontakterna är också med Karlskrona kommun. Inget partssammansatt skärgårdsråd finns för hela länet.
- Smålandskusten har skärgårdsområde i tre kommuner. Man saknar ett formellt skärgårdsråd men har ett bra samarbete med länsstyrelsen och regionförbundet i Kalmar län.
- Östergötland har haft ett skärgårdsråd mellan de tre kustkommunerna och länsstyrelsen sedan 1986. Regionförbundet Östsam har numer ansvaret för detta råd.
- Södermanland med tre kustkommuner, landsting och länsstyrelse samverkar med ca tre möten per år mellan myndigheterna. Skärgårdsbornas organisation får inte delta.
- Stockholms län är beskrivet ovan med fungerande skärgårdsråd gentemot länsstyrelsen samt ett interkommunalt skärgårdsråd för kommunerna. Dessutom finns ett lokalt råd i respektive skärgårdskommun.
- Gräsö skärgården i Uppsala län har en direkt kontakter med Östhammar kommun och länsstyrelsen. Något gemensamt råd finns inte.
- I Gävleborgs län med Söderhamns skärgård samarbetar den lokala föreningen med kommunen och länsstyrelsen.
- Västernorrlands län samverkar Hemsö och Ulvöarna med respektive kommun och länsstyrelsen. Något gemensamt råd finns inte.
- Västerbottens län med Holmön samarbetar med Umeå kommun och länsstyrelsen.
- Norrbottens län med Luleå skärgård. Här är det ett nära samarbete med den lokala föreningen och kommunen. Något gemensamt råd med även länsstyrelsen finns inte.
- Vättern med Visingsö. Här sker samverkan med Jönköpings kommun, länsstyrelsen och regionförbundet.
- Hjälmarén med Vinön. Här har man sedan länge bra kontakter med kommunen och länsstyrelsen. Örebro arbetade tidigare med kommunaldelsnämnder.

7. Kontakta Skärgårdarnas Riksförbund

Skärgårdarnas Riksförbund är ett förbund av regionala skärgårds- och ö-organisationer som i sin tur ofta består av en mängd lokala intresseföreningar på skärgårdskust och öar från Luleå i Norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. Skärgårdarnas Riksförbund bildades 1982. Vi representerar den bofasta befolkningen och verkar för en året runt levande skärgård.

I denna Vitbok om Demokrati har vi ägnat oss några av de viktigaste frågorna som direkt påverkar möjligheterna för att bo året runt i skärgården. Skriften har tagits fram av SRF styrelse med förbudssekreterare Bengt Almqvist som koordinator.

Men det finns mycket mer som också är viktigt för skärgårdsborna: Boendefrågor, IT-utveckling, samhällsservice, skolornas situation, miljömålsfrågor, sjöfartsfrågor, fiskepolitik, EU-politik. Allt detta och mer därtill har vi givetvis synpunkter på.

Vi hjälper gärna till att ge mer information kring vår syn på de olika områdena. Så ta gärna kontakt med oss!

Skärgårdarnas Riksförbund

www.skargardarnasriksforbund.se